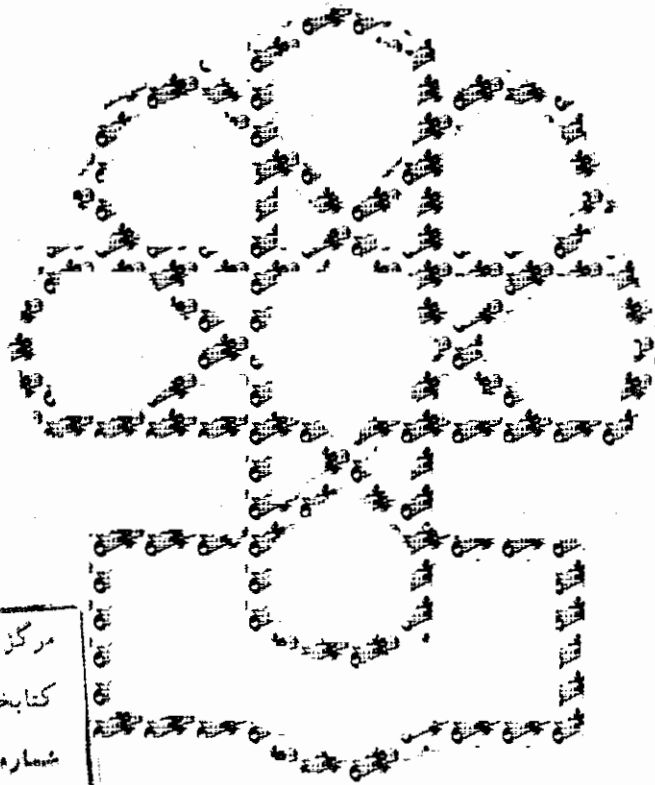

درباره عضویت در گات چکیده نظرات دستگاه‌ها

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
کتابخانه و واحد اسناد و اطلاع‌رسانی فارابی
شماره: ۷۷۷۱
تاریخ: ۲۰/۱۱/۷۲

معاونت پژوهشی
آبان ۱۳۷۵

کار: دفتر بررسی‌های اقتصادی
این گزارش حسب تقاضای حجت‌السلام والمسلمین
جناب آقای دری نجف آبادی مطالعه شده است.

کد گزارش: ۲۴۰۱۷۴۰

- * بررسی دولت درباره الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی از بهمن ۱۳۷۲ تا فروردین ۱۳۷۴ به طول انجامیده است و طی این مدت، هجده وزارتخانه و سازمان دولتی از مجموع ۲۲ دستگاه دولتی دعوت شده به کمیته مربوط، نظر خود را در این باره اعلام کرده‌اند.
- * با جمع‌بندی نظرات هجده وزارتخانه و سازمان دولتی درباره الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی نمی‌توان به هیچ نتیجه‌گیری قطعی درباره الحاق یا عدم الحاق دست یافت.
- * در گزارش وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها ناهماهنگی بسیاری به چشم می‌خورد؛ تحلیل‌ها از دیدگاه‌های اقتصادی نارساست و به جنبه قضایی و حقوقی مسأله کم‌وبیش توجه نشده است.
- * جمع‌بندی گزارش وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی درباره الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی نمایانگر ناشناخته بودن قوانین و مقررات آن سازمان برای این دستگاه‌هاست و لازم است دستگاه‌های دولتی را به هر نحو ممکن و به‌طور جدی با این مقررات آشنا کرد.
- * بررسی‌های موجود تکلیف مسئله الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی را روشن نمی‌کند. در این باره لازم است بررسی‌های مستقل، ژرف و گسترده‌ای انجام شود.

در گزارش پیش رو، چکیده نظرات دستگاه‌های دولتی پیرامون پیامدهای الحاق جمهوری اسلامی ایران به سازمان تجارت جهانی در سه زمینه اقتصادی، حقوقی و سیاسی از گزارش‌های «کمیته بررسی عضویت در گات» - مستقر در وزارت بازرگانی - استخراج شده است. این کمیته با ترکیبی از نمایندگان بیش از ۲۲ وزارتخانه و سازمان دولتی ذی‌ربط از تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۶ تا فروردین ماه ۱۳۷۴، با تشکیل گروه‌های کارشناسی داخلی، موضوعات و بخش‌هایی از سند نهایی دور از گونه را حسب وظایف و تخصص‌های خود بررسی و جمع‌بندی نهایی نظرات را در ۲۲۸ صفحه همراه با ۳۰۴۳ صفحه پیوست در خرداد ماه ۱۳۷۴ منتشر کرده است. بر اساس گزارش وزارت بازرگانی، از مجموع سازمان‌ها و وزارتخانه‌هایی که برای عضویت در کمیته مورد نظر دعوت شده بودند، هجده وزارتخانه و سازمان نظر خود را پیرامون مسئله به وزارت بازرگانی ارسال کرده‌اند که بررسی‌های تفصیلی مربوط در پیوست شماره ۱ گزارش کمیته بررسی عضویت در گات ذکر شده است. این وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها عبارتند از:

- ۱- وزارت امور خارجه
- ۲- وزارت کشاورزی
- ۳- وزارت بازرگانی:
- ۱-۳- مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی
- ۲-۳- مرکز توسعه صادرات ایران
- ۴- وزارت جهادسازندگی
- ۵- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ۶- گمرک جمهوری اسلامی ایران
- ۷- وزارت امور اقتصادی و دارایی
- ۸- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- ۹- وزارت نفت
- ۱۰- وزارت صنایع
- ۱۱- وزارت راه و ترابری
- ۱۲- وزارت کار و امور اجتماعی
- ۱۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- ۱۴- سازمان ثبت اسناد و املاک
- ۱۵- وزارت دادگستری
- ۱۶- اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران
- ۱۷- وزارت معادن و فلزات
- ۱۸- وزارت پست و تلگراف و تلفن

یادآوری می‌شود که این خلاصه، بر پایه مبالغه دقیق گزارش‌ها و برداشت از آنها تهیه شده است و عبارات، جملات و طبقه‌بندی‌ها احتمالاً در بسیاری از موارد در متن گزارش‌ها وجود ندارد ولی چنین برداشت‌هایی را می‌توان از محتوای گزارش درک و استخراج کرد. این تلخیص و برداشت بدان نیت صورت گرفته است تا نظرات وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها در قالب سه پی‌آمد اقتصادی، حقوقی و سیاسی گروه‌بندی شود و نتایج ملموس و عینی‌تری ارائه گردد.

۲- چکیده نظرات دستگاه‌ها

۲-۱- وزارت امور خارجه

وزارت امور خارجه نظر خود را در مورد عضویت ایران در گات طی یک مقدمه و سه بخش در حدود ۲۰ صفحه اعلام کرده است.

در مقدمه تأکید می‌شود که مواضع هر کشور در مورد مسائل بین‌المللی منبعت از منافع ملی آن کشور است و فقدان اطلاع صحیح از مسائل بین‌المللی موجب پیش‌داوری‌های تأثیرگذار بر منافع ملی می‌شود. در مورد گات، این تصور نادرست وجود دارد که صرف عضویت در آن باعث توسعه اقتصادی کشور می‌شود. ولی این تفکر نیز بلامنازع است که تجارت می‌تواند موتور محرکه توسعه اقتصادی باشد. در گزارش می‌افزایند: «گات موافقتنامه‌ای است که پس از مذاکرات و چالش‌های فشرده به وجود آمده است و طیف وسیعی از کشورها را در مراحل متفاوت توسعه در بر می‌گیرد و هدف آن تنظیم روابط تجارت بین‌المللی است. گات را می‌توان از دیدگاه انتقال به اقتصاد آزاد، گسترش صادرات، امکان واردات برای رقابت در تولید داخلی نیز بررسی کرد».

در بخش اول گزارش، نقش تجارت جهانی در توسعه صنعتی کشورهای در حال توسعه بحث می‌شود و بیان می‌گردد که چهارپنجم از ۱۲۸ کشور عضو گات اقتصادهای در حال توسعه دارند و کشورهایی هم که مراحل عضویت را می‌گذرانند در زمره کشورهای در حال توسعه هستند. آن‌گاه پیرامون کشورهای در حال توسعه و روند افزایش این سهم در تجارت جهانی که ناشی از تولید صنعتی آنهاست، بحث می‌شود. حجم تجارت این کشورها در سال ۱۹۹۳ م به چهار برابر دهه ۶۰ و دو برابر دهه ۸۰ رسیده است. آن‌گاه گزارش آمار واردات و صادرات کشورهای در حال توسعه را در مناطق مختلف جهان تحلیل می‌کند و این که نقش تجارت در آنها تبلور یافته است و در پایان بخش با استناد به آمارهای بانک جهانی رابطه تجارت خارجی با توسعه اقتصادی را تنگاتنگ ارزیابی می‌کند.

در بخش دوم گزارش برای پاسخ به این سؤال سعی شده است که آیا تعهد در برابر گات و منافع اقتصادی و حاکمیت ملی ناقض یکدیگرند؟ گزارش با بررسی پاره‌ای از مواد موافقتنامه گات و رفع برخی از ابهامات، در صدد پاسخگویی به سؤال فوق است. برای رسیدن به این هدف، گزارش سیاست‌های حمایتی دولت، حمایت از صنایع نوپا، حمایت از صدور کالاهای اولیه، سوبسیدها، اقدامات اضطراری دولت، حمایت اخلاقی جامعه، موارد ایمنی، وضعیت ویژه کشورهای در حال توسعه، قوانین ضد دامپینگ و استثنا بر اصل دولت کامله‌الوداد و در واقع موارد استثنا شده اصول کلی گات را که کشورها و به خصوص کشورهای در حال توسعه می‌توانند از آن استفاده کنند، تحلیل می‌کند و نشان می‌دهد که عضویت در گات به معنی آزادی

واردات برای همه نوع کالا در هر موقع و حتی از هر کشوری نیست و محدودیت‌های زیادی بر اصول کلی وجود دارد و با عضویت در گات، حاکمیت ملی و منافع اقتصادی خدشه‌دار نمی‌شود.

در بخش سوم گزارش، به اهمیت مذاکرات هنگام تشکیل گروه کاری و تلاش برای گنجاندن نظرات و گرفتن یک دوره تنفسی طولانی توجه شده و ماده ۳۳ موافقتنامه گات که مربوط به رویه الحاق به گات است، مطرح می‌شود که از طریق مذاکرات تعرفه‌ای بسیار فشرده و با آگاهی کامل و رأی دوسوم طرف‌های متعهد عضویت صورت می‌گیرد و اضافه می‌شود که سقف تعرفه‌ای مورد نظر و توافق ممکن است بالاتر از سطح فعلی باشد ولی همراه با این تعهد است که بالاتر از آن نخواهد بود.

در نتیجه گیری قید می‌شود که قدرت رقابت در صحنه اقتصاد و تجارت جهانی، یکی از عناصر اساسی در روابط بین‌المللی به ویژه پس از پایان مذاکرات تجاری دور اروگوئه و تشکیل سازمان تجارت جهانی شده است و مقررات گات ۱۹۴۷ و ۱۹۹۴ م که طی چهار دهه تدوین شده است، شیوه‌های ارتباط تجاری را تعیین و تسهیل می‌کند و کشورهای علاقمند به ایفای نقش در اقتصاد جهان نیازمند رعایت اصول فوق هستند و از این دیدگاه، سیاست خارجی ارتباط تنگاتنگی با توان اقتصادی کشورها و تسهیل ارتباط با دنیای خارج دارد و توان اقتصادی و قدرت مانور دیپلماسی بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند و لذا عملکرد و موقعیت اقتصادی تجاری در عرصه بین‌المللی مورد توجه وزارت امور خارجه است و آن را اصل ثابت سیاست خارجی کشور می‌داند. گزارش اضافه می‌کند که با توجه به ۱۲۸ کشور عضو و ده کشور در حال عضویت، ایران نمی‌تواند از آثار تصمیمات گات به دور باشد و با خارج ماندن از این نهاد مهم بین‌المللی نه تنها از آثار آن دور نیست، بلکه قدرت چانه‌زنی و مانور و اخذ امتیاز را از دست خواهد داد.

گزارش، لازمه درخواست عضویت را داشتن مهارت مذاکراتی و آشنایی کامل به مقررات گات (سیاسی حقوقی و تجاری) می‌داند و به نقش روزافزون کشورهای در حال توسعه در اقتصاد جهانی اشاره می‌کند و به امتیازات ویژه این کشورها در چارچوب مقررات می‌پردازد و عدم عضویت را انزوای دولت جمهوری اسلامی ایران می‌داند و توجه را به اهمیت عضویت کشورهای آسیای میانه و خلیج فارس جلب می‌کند.

گزارش وزارت امور خارجه، مرز مشخصی بین منافع اقتصادی و سیاسی برای عضویت در گات قایل نمی‌شود و در نظام حاکم اقتصاد جهانی قدرت سیاسی را منفک از قدرت اقتصادی نمی‌داند و عضویت در گات را توصیه می‌کند. ضمن آن که نقش و مسئولیت هیئت مذاکره کننده را گوشزد می‌کند و تسلط و آگاهی و مهارت این گروه را با اهمیت می‌داند.

گزارش، در مورد جنبه‌های حقوقی و انطباق قوانین و مقررات داخلی یا مغایرت‌های آن با قوانین و مقررات گات، احتمالاً به دلیل آن که در صلاحیت خویش ندانسته است، سکوت کرده و جز در یک مورد به جنبه‌های احتمالی منفی عضویت از دیدگاه اقتصادی نپرداخته است و عضویت را کاملاً مثبت و در جهت منافع ملی اقتصادی و سیاسی کشور ارزیابی کرده است.

به نظر می‌رسد که کمبود اصلی گزارش وزارت امور خارجه، بررسی آثار مثبت و منفی سیاسی محض عضویت در سازمان تجارت جهانی باشد. هر چند که گزارش برای منافع اقتصادی و سیاسی تفکیک خاصی قایل نشده و این دو را مکمل یکدیگر دانسته است در روابط بین‌المللی امروز شاید تفکیک این دو جنبه امر ساده‌ای نباشد - ولی عضویت ایران در سازمان تجارت جهانی، به خصوص در رابطه سیاسی با آمریکا و بحث تحریم اقتصادی از طرف آن دولت، از دیدگاه سیاسی و حقوقی و در چارچوب مقررات سازمان

تجارت جهانی احتیاج به بحث و توجیه دارد.

هر چند که این گزارش از لحاظ سیاسی، مطابق دیدگاه کلی سیاست خارجی یعنی حضور در محافل بین‌المللی است.

۲-۲- وزارت کشاورزی

وزارت کشاورزی برای نشان‌دادن تصویری از موقعیت و ساختار تولیدی و تجاری بخش کشاورزی گزارش نسبتاً مفصّلی ارائه می‌دهد و این گزارش را مقدماتی و همراه با نارسایی‌ها و محدودیت‌های داند و در پیشگفتار به این مطالب اشاره کرده است. از جمله نارسایی‌های مذکور می‌توان از پوشش ناکافی بخش کشاورزی زیر نظر جهاد سازندگی، تهیه گزارش بر پایه مفروضاتی که با تغییر آنها نتایج متفاوت به دست خواهد آمد، به کارگیری نرخ‌های متفاوت ارز برای محاسبات میزان کلی حمایت (AMS) و استفاده از آمار و ارقام مغایر و نابهنگام نام برد.

مقدمه گزارش به اهمیت بازرگانی خارجی در توسعه اقتصادی و مزایای استراتژی توسعه صادرات در مقابل استراتژی جایگزینی واردات و مشکلات ناشی از به کارگیری آن اشاره می‌کند و انزوای تجاری و تولید با هدف رفع نیاز داخلی را برای سال‌های متمادی، منشاء رشد بطنی می‌داند و معتقد است که هر چند شرایط گذشته برای توسعه صادرات کشاورزی مناسب بوده ولی به دلیل تکیه بر درآمد نفت و مشکلات ساختاری از موقعیت‌ها استفاده نشده است. گزارش بر این باور است که با پایان جنگ تحمیلی و تجربه سیاست جایگزینی واردات و توجه به نتایج حاصل از سیاست توسعه صادرات در کشورهای موفق، سیاست‌های قبلی بازنگری شده و با اجرای سیاست آزادسازی و حذف نرخ‌های چندگانه ارز، زمینه برای گسترش صادرات فراهم شده است. هر چند که محدودیت‌ها هنوز هم بسیار زیاد است. سپس ضمن بیان برخورد فعالانه با عضویت در نهادها و مجامع بین‌المللی و این باور که باید با علم و بصیرت و بررسی تمامی جوانب در این جهت گام برداشت و نتایج مثبتی را انتظار داشت، به آنچه در گزارش مورد مذاقه و بررسی قرار می‌گیرد اشاره دارد و در ادامه گزارش حول مطالب زیر بحث می‌کند:

الف - جایگاه بخش کشاورزی: گزارش در این مورد سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص ملی کشور را طی سال‌های ۱۳۶۹-۱۳۷۲ تحلیل می‌کند و سهم ارزشی بخش کشاورزی را در مقایسه با صنعت ناچیز و معادل یک پنجم می‌داند و یادآور می‌شود که طی برنامه اول ۲۹/۳ درصد از صادرات غیر نفتی مربوط به تولیدات بخش کشاورزی بوده است. گزارش می‌افزاید از ویژگی‌های این بخش سهم مهم آن در اشتغال، نیاز به سرمایه گذاری کم برای ایجاد هر شغل، عدم وابستگی به ارز و کمک به خودکفایی است. مشخص نبودن وضعیت مالکیت، بالا بودن میزان سود در دیگر بخش‌های اقتصادی، کمبود امکانات زیربنایی برای جذب سرمایه از جمله محدودیت‌های اساسی بخش کشاورزی در گزارش قلمداد شده است.

ب - وضعیت تولیدات بخش کشاورزی: تحت این عنوان، گزارش به تولید محصولات عمده کشاورزی و از جمله گندم، برنج، پنبه، پسته و خرما اشاره دارد و در مجموع نتیجه‌گیری می‌کند که عملکرد اغلب محصولات کشاورزی ایران، در مقایسه با کشورهای پیشرفته در سطح پایینی قرار دارد ولی چنانچه با گسترش فعالیت‌های تحقیقاتی و آموزشی و ترویجی و توجه به زیربناهای فیزیکی عملکرد در واحد سطح افزایش یابد، موقعیت کشور در ارتباط با گات و سازمان تجارت جهانی تقویت خواهد شد. گزارش نشان می‌دهد که میزان تولید و عملکرد در هکتار محصولات کشاورزی طی برنامه اول افزایش

پیدا کرده است که هم گامی در جهت خودکفایی و هم زمینه‌ساز صادرات است و می‌افزاید که در حال حاضر پسته، خشکبار، خرما، میوه و سبزیجات و گیاهان دارویی مهم‌ترین اقلام صادراتی هستند که امکان حضور گسترده آنها در بازار جهانی وجود دارد و اظهار امیدواری می‌کند که با توجه به تأکیدی که در برنامه دوم برگسترش صنایع تبدیلی و بسته‌بندی شده است زمینه و شرایط لازم برای صادرات محصولات کشاورزی فراهم شود

ج - تجارت خارجی: گزارش به تغییر قابل توجه صادرات و واردات محصولات کشاورزی در دهه ۴۰ و افزایش شدید واردات آنها در دهه ۵۰ تحت تأثیر افزایش قیمت نفت اشاره دارد و نتیجه می‌گیرد که افزایش واردات به طور اخص مثبتی بر نیاز داخلی نبوده بلکه بستگی زیادی به درآمد نفت داشته است و همبستگی مثبت این دو متغیر را از ویژگی واردات ایران می‌داند. سپس می‌افزاید کمبود درآمد ارزی مورد نیاز واردات، اجرای طرح‌های زیربنایی، اعمال سیاست تعدیل ساختار اقتصادی و توجه بیشتر به بخش کشاورزی موجب افزایش تولید در بخش کشاورزی به طور اعم و برخی محصولات به طور ویژه در سال‌های اخیر شده است و به رغم افزایش جمعیت، واردات کاهش یافته است، هر چند که هنوز سهم آن نسبت به تولید داخلی بالاست. این واقعیت بر لزوم برخورداری از یک نظام مطمئن و مناسب تجارت بین‌المللی برای تأمین نیاز داخلی با کیفیت بهتر و هزینه کمتر تأکید می‌کند. گزارش اضافه می‌کند که صادرات محصولات کشاورزی طی برنامه اول رشد چشمگیری داشته و سهم آن در مجموع صادرات غیر نفتی افزایش یافته است. هر چند که هنوز از امکانات کشور بهره‌برداری بهینه نمی‌شود و ترکیب اقلام صادراتی و نظام صادراتی نیازمند تحول جدی است. توسعه و ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی و بسته‌بندی محصولات کشاورزی، مجهز شدن به سیستم اطلاع‌رسانی پیشرفته و استفاده از اصول علمی بازاریابی مواردی است که باید برای توسعه صادرات به آنها توجه شود و توجه به این موارد شرایط موفقیت عضویت در گات را فراهم می‌کند.

د - بررسی میزان کلی حمایت از محصولات اساسی کشاورزی: در این بخش، میزان حمایت از محصولات کشاورزی (برای هجده محصول) طبق فرمولی که از طرف گات توصیه شده است و باید برای سال‌های ۱۹۸۶-۱۹۸۸م (۱۳۶۵-۱۳۶۷) صورت می‌گرفت، برای سال‌های ۷۲-۱۳۷۱ محاسبه شده است. محاسبات برای پنج دلار ۷۰، ۱۲۰۰، ۱۷۵۰، ۲۳۴۰ و ۲۶۰۰ ریال و با قبول فرض‌های متعددی صورت گرفته است. نتیجه محاسبات، گویای آن است که برای نرخ‌های کمتر از ۱۷۵۰ ریال برای هر دلار، کلیه محصولات منتخبی که برای آنها محاسبه صورت گرفته است (به استثنای پنبه) در حال حاضر حمایت صورت می‌گیرد و در نرخ‌های بالای ۲۳۴۰ ریال، غالب محصولات مشمول حمایت منفی می‌شوند. گزارش می‌افزاید که بر اساس نرخ‌های متفاوت دلار نتایج متفاوتی به دست می‌آید و لذا ارائه نتایج قطعی از محاسبات غیر ممکن است به خصوص آن که تعیین نرخ ارز را خارج از مسئولیت وزارت کشاورزی می‌داند. اما بر اساس نرخ بازار بر پایه محاسبه میزان حمایت کنسی (AMS)، نه تنها از محصولات گندم، جو، چغندر قند، پنبه و نخود حمایت نمی‌شود، بلکه در واقع مالیاتی هم بر تولیدکنندگان آن تحمیل می‌شود و ثنی ذرت و برنج در نرخ ۲۶۰۰ ریال حمایت می‌شوند. گزارش در پایان این محاسبات نتیجه می‌گیرد که کلیه محصولات (غیر از ذرت و برنج) در یک نرخ ارز مناسب مشمول حمایت منفی هستند و اگر حمایت مثبتی از آنها صورت گیرد، میزان این حمایت ناچیز است و کاهش

زمان‌بندی شده آن درگات نمی‌تواند به تولید این محصولات آسیب بزند.

ه- تعرفه‌های گمرکی و موانع غیر تعرفه‌ای کالاها و کشاورزی مشمول موافقتنامه‌گات: در این قسمت از گزارش سعی بر آن بوده است که تصویری از میزان تعرفه‌ها و موانع غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول سند نهایی دوازده‌گانه در ایران به دست داده شود. بر اساس محاسبات صورت گرفته، متوسط تعرفه کل محصولات کشاورزی (سال‌های ۶۷-۱۳۶۶) حدود ۹۵ درصد است که در سال ۱۳۷۳ به ۲۵/۷ درصد کاهش یافته است. گزارش، این کاهش ناشی از افزایش نرخ دلار از ۷۰ ریال به ۱۷۵۰ ریال می‌داند. گزارش در مورد موانع غیر تعرفه‌ای معتقد است که تمامی محصولات کشاورزی موانع غیر تعرفه‌ای دارند و در سال‌های ۶۷-۱۳۶۶ ورود بیش از ۶۰ درصد کالاها و کشاورزی ممنوع بوده است و نتیجه می‌گیرد که در ایران، محصولات کشاورزی در چنبره موانع غیر تعرفه‌ای قرار دارند. واردات به طور کلی تحت نظارت و کنترل شدید بوده است و لذا در الحاق به گات و تأثیر آن بر واردات محصولات کشاورزی باید به شدت تأمل کرد. البته حذف موانع غیر تعرفه‌ای، طبق موافقتنامه کشاورزی، می‌تواند به معنی افزایش تعرفه باشد ولی چون نمی‌توان میزان این افزایش را پیش‌بینی کرد لذا امکان بالقوه واردات محصولات کشاورزی قابل پیش‌بینی و ارزیابی نیست.

و- برخی مغایرت‌های قانونی با مقررات گات: گزارش در این قسمت از مطالعه نتیجه می‌گیرد که برخی از قوانین جاری کشور با مقررات گات در تضاد است ولی مغایرت‌ها حل‌نشده نیستند، زیرا با تغییر پاره‌ای از قوانین، سایر قوانین نیز به طور خودکار تغییر می‌کنند و به علاوه در مواردی قوانین جزئی‌تری وجود دارند که باید جداگانه اصلاح شوند. مانند معافیت پاره‌ای از دستگاه‌ها از مقررات گمرکی. گزارش اضافه می‌کند که مقررات گات آن‌چنان نیست که در کوتاه مدت همه چیز عوض شود و استثنای زیادی وجود دارد که می‌توان از آنها استفاده کرد.

ز- اندازه‌گیری تأثیر تغییرات قیمت جهانی بر رفاه اجتماعی: در این قسمت، گزارش کوشش دارد با تکیه بر مبانی تئوری و طی محاسباتی تأثیر عضویت درگات را با توجه به قیمت جهانی دو کالای مهم گندم و برنج بر دولت و مصرف‌کنندگان نشان دهد. نتیجه آن است که چون بهای محصولات فوق در خارج گران‌تر از داخل است با افزایش قیمت، مصرف آن کاهش خواهد یافت و چون قیمت افزایش می‌یابد تولیدکنندگان که به طور عمده روستاییان هستند از آن منتفع می‌شوند ولی جامعه شهری از افزایش قیمت زیان خواهد دید. گزارش می‌افزاید که با افزایش قیمت جهانی گندم و برنج مخارج وارداتی دولت و بخش خصوصی به ترتیب ۲۵/۴ و ۱۶۷ میلیون دلار افزایش می‌یابد و در مجموع، ۴۲/۱ میلیون دلار بر پرداخت ارزی کشور افزوده می‌شود. ضمن آن‌که انگیزه تولید فزونی می‌گیرد.

گزارش دو قسمت دیگر تحت عنوان «خلاصه‌ای از موافقتنامه دوازده‌گانه» و اظهار نظر مسئولان و صاحب‌نظران در مورد عضویت یا عدم عضویت درگات دارد و با یک نتیجه‌گیری خاتمه می‌یابد.

در جمع‌بندی، الحاق به گات را برای بخش کشاورزی ایران مفید می‌داند. هر چند الحاق به گات خود فرایند پیچیده‌ای دارد که موفقیت در آن مستلزم پشتوانه تحقیقاتی و مطالعاتی در زمینه کشاورزی و تجارت جهانی به خصوص تجارت محصولات کشاورزی در کشورهای رقیب و در بازارهای بالفعل و بالقوه است.

به نظر وزارت کشاورزی، بدون وجود اطلاعات کافی و همچنین گروه کارشناسی مجرب و کارآزموده

مدیریت الحاق به گات ضعیف خواهد بود و احتمالاً منافع ملی و کشاورزی مملکت تأمین نخواهد شد. گزارش وزارت کشاورزی با پیش فرض های فراوان، اطلاعات و آمار ناهماهنگ، سرخ های ارز غیر واقعی، دوره محاسباتی متفاوت از آنچه دواروگونه خواسته است و عدم جامعیت پوشش بخش کشاورزی همراه است. هر چند محاسبات از لحاظ اصولی صحیح و بر پایه الگوی پیشنهادی دواروگونه صورت گرفته ولی کاستی های آن در حدی است، چنان که در گزارش مطرح شده، که نمی توان بر پایه آن تصمیم قطعی گرفت و باید با همکاری و هماهنگی وزارت جهاد سازندگی گزارش تلفیق و بهنگام شود تا پوشش کامل یابد. گزارش تصویر نسبتاً جامعی از دیدگاه اقتصادی و موانع تعرفه ای به دست می دهد ولی از لحاظ حقوقی به قوانین و مقررات نیازمند اصلاح (به جز آنچه در مورد موانع غیر تعرفه ای ذکر شده) اشاره ای ندارد و در جمع بندی، نتایج مثبت عضویت را مشروط بر دسترسی به اطلاعات جامع و کامل و گروه مذاکره کننده ماهر و با تجربه می داند.

۲-۳- وزارت بازرگانی

گزارش وزارت بازرگانی را مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی و مرکز توسعه صادرات وابسته به آن وزارت تهیه کرده است که چارچوب آن ناشی از بررسی مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی است. مطالعات وزارت بازرگانی به طور عمده در مورد تغییر تعرفه و آثار قانونی و اقتصادی و بازرگانی آن است. گزارش در ابتدا اشاره به گات و نظام اقتصاد بین المللی دارد و آن گاه موافقتنامه های دواروگونه را همراه با آثار احتمالی آنها بر اقتصاد و تجارت جهانی مرور می کند و سپس نگاهی به ساختار تجارت کالا و خدمات در جهان و جایگاه ایران در آن دارد.

از دیدگاه اقتصادی، نظر آن است که کاهش تدریجی تعرفه ها در بخش کشاورزی، معادن و صنایع شیمیایی و فلزی آثار منفی بر جای نخواهد گذاشت و لی به احتمال در کوتاه مدت اشتغال و تولید را کاهش می دهد. در زمینه خدمات، باور گزارش بر آن است که به دلیل نامشخص بودن تعهدات با مشکلات بیشتری مواجه خواهیم شد، به خصوص در زیر بخش هایی که مستلزم سرمایه گذاری، جذب تکنولوژی و مهارت است. کاهش تورم، شناور شدن نرخ ارز، رقابتی شدن حمل و نقل و بیمه و نرخ بهره، بازنگری قوانین مالیاتی و گمرکی و تقویت خصوصی سازی و تعدیل اقتصادی از آثار بیوستن به گات برای ایران است. طبق گزارش، حذف موانع غیر تعرفه ای و برخورداری از اصل کامله الوداد و نظم یافتن سیاست بازرگانی خارجی از تبعات مثبت عضویت در گات برای ایران است. نکته دیگر آن است که حجم سوئید در ایران به اندازه ای نیست که بر دیگر کشورها اثر بگذارد و طرف های مقابل بر حذف آن اصرار ورزند.

از نظر تعارضات قانونی و حقوقی، گزارش نسبتاً مفصل است و موارد زیر را پوشش می دهد:

گزارش معتقد است که اصل ۴ قانون اساسی که مقرر می دارد کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری و ... باید بر اساس موازین اسلامی باشد. به احتمال با بند ۴ ماده ۱۶ موافقتنامه تأسیس سازمان تجارت جهانی مغایرت دارد.

اصل ۴۶ که به موجب آن صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی ... و راه آهن و مانند این ها به صورت مالکیت عمومی در اختیار دولت است به احتمال با ماده ۱۷ گات که خرید و فروش را به صورت رقابتی و غیر اقتصادی برای واحدهای دولتی می داند متضاد است و بازرگانی خارجی نمی تواند در اختیار دولت باشد. از دیدگاه گزارش، خدمات مالی و ارتباطات از راه دور نیز که در ایران در اختیار دولت است با

مواعی مواجه خواهد بود.

اصل ۸۱ قانون اساسی که امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات امور تجاری و صنعتی و کشاورزی و معادن و خدمات به خارجی را مطلقاً ممنوع می‌داند، به نظر گزارش در صورتی که منعطف به امتیاز انحصار باشد مشکلی وجود نخواهد داشت ولی اگر منظور از امتیاز اجازه تشکیل برای همه شرکت‌های خارجی باشد با عضویت درگات مغایرت به وجود خواهد آمد و اصل فوق با مقررات گات سازگاری ندارد. اصل ۱۳۹ قانون اساسی صلح و عادی با صرف خارجی را موقوف به اجازه مجلس می‌داند. اشکالی که پیش خواهد آمد آن است که در صورت عضویت درگات و سازمان تجارت جهانی دولت باید در هر مورد از مجلس اجازه بگیرد، مگر آن که مجلس یک اجازه کلی به دولت بدهد.

گزارش آن گاه به قوانین بیمه‌ای و بانکی و قانون سرمایه‌گذاری خارجی، قوانین تجارت خارجی و آیین‌نامه‌های آنها می‌پردازد و مغایرت‌هایی را در مورد اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات جاری و آیین‌نامه ذکر می‌کند که در مورد آیین‌نامه‌ها و تغییر آنها مانع اساسی وجود ندارد ولی باور گزارش بر آن است که مغایرت‌هایی با اصول قانون اساسی پیش خواهد آمد و در این مورد به چند نکته اشاره می‌کند:

- ۱- بسیاری از مقررات گات برای کشورهای در حال توسعه تدریجی است و حداکثر به ده سال می‌رسد. لذا برخی از تعارضات ممکن است فوری مطرح نشود و به تدریج مطرح گردد.
- ۲- تعدادی از قوانین در عمل منسوخ هستند که این نسخ از نظر حقوقی به صورت صریح یا ضمنی صورت نگرفته است. یعنی این قوانین بیشتر مشکل‌آفرین هستند تا در عمل ایجاد مشکل کنند.
- ۳- بسیاری از رویه‌های قضایی و اداری ایران به رغم قانونی بودن، مورد استناد دادگاه‌ها نیستند.
- ۴- عضویت درگات، مانند عضویت در هر نهاد بین‌المللی دیگر، با پاره‌ای از محدودیت‌های حاکمیت منی همراه است.

برداشت کلی از گزارش آن است که عضویت در سازمان تجارت جهانی در درازمدت به نفع اقتصاد کشور است، هر چند در کوتاه مدت عوارضی به همراه دارد. ضمن آن که مشکلات قضایی و قانونی در باره قانون اساسی و پاره‌ای از قوانین و مقررات عادی نیز وجود دارد.

با وجود این که گزارش سعی در تأکید بر آثار تعرفه‌ای عضویت در سازمان تجارت جهانی دارد ولی فاقد اثرگذاری عضویت در میزان واردات کشور بر حسب طبقه‌بندی‌های مورد استفاده در کاربردهای اقتصادی (واردات مصرفی، سرمایه‌ای و واسطه‌ای و واردات مواد غذایی و کالاهای اساسی) و صادرات غیر نفتی بر حسب گروه‌های عمده صادراتی، میزان افزایش یا کاهش درآمد دولت از حقوق و عوارض گمرکی و به طور کلی اثر عضویت بر تجارت خارجی کشور به معنی اخص است. گزارش، بر جنبه‌های حقوقی و قضایی بیش از تبعات عضویت در تجارت خارجی کشور بحث می‌کند و دیدگاه مشخصی نسبت به تأثیر عضویت در بازرگانی خارجی کشور ندارد و روشن نمی‌کند که با عضویت درگات و صادرات کشور با چه تغییراتی از لحاظ کمی و ساختاری مواجه خواهد شد.

۲-۴- وزارت جهادسازندگی

وزارت جهادسازندگی گزارش مفصلی در مورد عضویت ایران درگات تهیه کرده است که فصل اول آن

معرفی پاره‌ای از مواد ۳۸ گانه گات است، فصل دوم بررسی وضعیت کالاهای اساسی داخلی در زیر بخش‌های جنگل و مرتع، شیلات، دام و طیور در شرایط رقابت بازار جهانی است که آمارهای تولید و صادرات و واردات کشورهای عمده را همراه با هزینه تولید هر واحد از محصولات عمده در ایران ارائه می‌دهد. فصل سوم، متغیرهای ساختاری اقتصاد نوین جهانی و عضویت ایران در گات را مطرح کرده است و فصل چهارم خلاصه و نتیجه‌گیری گزارش است.

وزارت جهاد بر این باور است که شرایطی که گات در فضای بازرگانی کشور ایجاد می‌کند شرایط مطلوبی است. مشروط بر آن که عوامل درونی و مولد اقتصاد داخلی در درگیری با بخش بازرگانی خارجی بر سرعت خود بیفزاید، در غیر این صورت کشور نقشی را ایفا خواهد کرد که سایر کشورها برای آن در نظر گرفته‌اند.

وزارت جهاد از دو دیدگاه فرابخشی و زیربخشی دام و طیور و جنگل و مرتع عضویت را بررسی کرده است.

از دیدگاه فرابخشی نظر داده شده است که عضویت با بندهای ۱۳، ۱۲، ۹، ۸ از اصل ۴۳ قانون اساسی و نیز اصل ۸۱ مغایرت دارد و در شرایط حاضر مشکلات اقتصاد ایران در ساختار داخلی است و مشکلات بخش صادرات غیر نفتی ایران ارتباط تنگاتنگ با کیفیت و کمیت تعرفه‌های بین‌المللی ندارد، ضمن آن‌که توسعه صادرات نفتی و دوری از تک محصولی نفت در بلندمدت مهم است.

از دیدگاه زیربخشی معتقد است:

- ۱- در زمینه محصولات و فرآورده‌های جنگلی مزیت نسبی وجود ندارد.
- ۲- در زمینه فرآورده‌های شیلاتی فقط در خاویار و میگو مزیت وجود دارد.
- ۳- در مورد محصولات دام و طیور به تدریج که این محصولات وارد فرایند صنعتی می‌شوند، ایران مزیت را از دست می‌دهد. هر چند در زمینه برنج و تخم مرغ می‌تواند مزیت داشته باشد و در مورد ابریشم و پوست نیز مزیت دارد.

در مجموع، از گزارش وزارت جهاد می‌توان چنین برداشت کرد که با توجه به شرایط اقتصاد جهانی و تکنولوژی برتر، هزینه کمتر و کیفیت بهتر محصولات کشورهای توسعه یافته برای کالاهای شیلاتی، جنگلی و مرتعی و دام و طیور ایران شرایط رقابت وجود ندارد و عضویت ایران از لحاظ زیربخشی که مسئولیت آن با وزارت جهاد است به مصلحت نیست، هر چند ایران در تعدادی از فرآورده‌های زیربخش فوق مزیت دارد. ضمناً از گزارش چنین استنباط می‌شود که گات شرایط نسبتاً مطلوبی برای تجارت جهان فراهم می‌کند که بهره‌گیری از آن برای ایران منوط به پشت‌سر گذاشتن دوران گذر فعلی و حرکت از اقتصاد حمایتی و سوبسیدی به اقتصاد تعدیل یافته است.

گزارش جهاد ضمن آن که بسیار مفصل است ولی کمتر نتیجه ملموسی به دست می‌دهد. با آن که ارقام و آمار بین‌المللی و تاحدی آمار داخلی زیادی در گزارش وجود دارد، ولی آن‌طور که باید و شاید در جهت رفع نیاز برای تصمیم‌گیری در الحاق یا عدم الحاق به گات نیست. به علاوه همان‌طوری که در مورد گزارش وزارت کشاورزی نیز گفته شد و در مورد وزارت جهاد نیز مصداق دارد، این وزارت زیربخش کشاورزی را پوشش داده است و گزارش با گزارش وزارت کشاورزی هماهنگ نیست. شاید ارجح آن باشد که این دو گزارش با یکدیگر هماهنگ و ادغام شوند و در جهت الگوی مورد نظر سازمان تجارت جهانی و جد اول

دورار و گونه گزارش واحدی ارائه شود تا تصویر بهتری از کل بخش کشاورزی عرضه کند.

۲-۵- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی گزارش نسبتاً مفصلی در مورد حقوق مالکیت آثار فکری در چهار فصل تهیه کرده است و با دیدی بی طرفانه و اسلامی به بررسی موضوع پرداخته است:

فصل اول گزارش کوشش دارد که موافقتنامه مربوط به جنبه‌های تجاری حقوقی مالکیت آثار فکری و از جمله کپی‌رایت، علائم تجاری، علائم جغرافیایی، طرح‌های صنعتی، ثبت اختراعات، طرح مدارات جامع، اسرار تجاری و کنترل رویه‌های ضدرقابتی را معرفی کند و در فصد دوم کپی‌رایت و حقوق ذی‌ربط آن را به تفصیل مورد بحث قرار می‌دهد. به حقوق تکثیر، ضبط، فیلم، پخش رادیویی و تلویزیونی، ترجمه و اقتباس و حقوق معنوی اشاره می‌کند و در فصل سوم سابقه اندیشه و سیاست حمایت ملی و بین‌المللی از کپی‌رایت را در ایران تحلیل می‌کند.

فصل چهارم به ارزیابی پیامدهای احتمالی برای ایران در نظام بین‌المللی کپی‌رایت اختصاص دارد که مجموعه نظرات مخالف را نقد کرده است و استدلال خود درباره مثبت بودن عضویت در گات را در مورد کپی‌رایت مطرح می‌کند. وزارت ارشاد در نتیجه‌گیری بر این باور است که:

- وجود تقاضا در خارج از کشور برای پاره‌ای از آثار فرهنگی و هنری برای ایران ایجاد درآمد می‌کند و پی‌آمدهای مثبت اقتصادی در پی دارد. ضمن آن که موجب نشر آثار فرهنگی و هنری در خارج می‌شود و کاهش واردات آثار هنری خارجی را به دنبال دارد.

- عضویت در نظام بین‌المللی کپی‌رایت موجب گران شدن آثار فرهنگی وارداتی و مزیت بخشیدن به آثار اصیل داخلی می‌شود و افزایش تولید داخلی این آثار را به همراه دارد.

- الحاق به نظام بین‌المللی آثار فکری موجب رفع وابستگی یک‌سویه جامعه ایران به دست آوردهای علمی و فرهنگی و هنری جوامع دیگر و تقبل میلیون‌ها دلار هزینه برای رهایی از این وابستگی سیاسی می‌شود.
- فایده اجتماعی استفاده از آثار خارجی حکم می‌کند که هزینه استفاده از آثار فرهنگی و هنری و علمی لوکس را که متناسب با نیازهای جامعه نباشد، افراد مصرف‌کننده بپردازند.

- پرداخت حقوق مادی استفاده از آثار ادبی و هنری و علمی، برخلاف نظر مخالفان، هزینه سنگینی بر جامعه تحمیل نخواهد کرد.

با وجود آن که وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با استدلال کیفی و رد نظرات مخالفان، عضویت در گات را از نظر مالکیت آثار فکری به خصوص کپی‌رایت، مثبت تلقی می‌کند، ولی در گزارش برآوردی از آثار کمی - اقتصادی عضویت در گات صورت نگرفته است.

باور بسیاری از کارشناسان بر آن است که عضویت در گات در کوتاه‌مدت، از دیدگاه مالکیت آثار فکری برای ایران آثار مثبتی به همراه نخواهد داشت و ایران باید طی سال‌ها مبالغ قابل ملاحظه‌ای برای تحصیل امتیازات مختلف، به ویژه در زمینه صنعتی و تولید کالایی، پرداخت کند ولی گزارش وزارت ارشاد عنایتی به این موضوع ندارد و لذا ضروری است در مورد حق لیسانس‌ها مطالعه جامع و مفصلتری صورت گیرد.

۲-۶- گمرک جمهوری اسلامی ایران

گمرک ایران در گزارش خود بر پایه شرح وظایف خویش شش ماده از مواد گات را از نظر مغایرت یا انطباق با

قانون گمرکی مورد مطالعه قرار داده است.

ماده ۵ گات مربوط به ترانزیت کالا است که از نظر گمرک با مواد ۱۷۲ - ۱۹۲ آیین نامه اجرایی قانون گمرکی مغایرتی ندارد، مگر در مورد کالاهایی که طبق قوانین ایران ممنوع و حرام شرعی تلقی شده‌اند. همچنین در زمینه قرنطینه، بهداشت و استاندارد نیز پاره‌ای از قوانین نیاز به اصلاح و تجدید نظر دارد.

ماده ۶ گات که در زمینه حقوق ضد دامپینگ و جبرانی است. در مواردی اعمال می‌شود که موجب خسارت یا تهدید به خسارت در صنایع داخلی شود یا موجب از پا افتادگی مادی صنایع داخلی گردد. از دیدگاه گمرک، در قانون گمرک نیز برای اقدامات ضد دامپینگ پیش‌بینی‌هایی صورت گرفته است ولی اختیار مقابله به مثل بر اساس پیشنهاد وزارت بازرگانی به هیئت وزیران واگذار شده است.

ماده ۷ گات در مورد ارزش گمرکی کالا است که طبق آن ارزش گمرکی همان «ارزش معاملاتی» یعنی قیمت واقعاً پرداخت شده یا قابل پرداخت است.

در ایران، ماده ۱۰ قانون گمرک ارزش سیف را ملاک محاسبه حقوق و عوارض گمرکی می‌داند و جز در مورد ارزش قراضه و ضایعات و کالاهای انبار و ماشین آلات مستعمل، مغایرتی با مقررات گات ندارد.

ماده ۸ گات در زمینه عوارض و تشریفات مربوط به واردات و صادرات است که طبق نظر گمرک، با عوارض گوناگونی که در ایران از واردات گرفته می‌شود مغایرت دارد. از جمله این عوارض می‌توان از هلال احمر، شهرداری، تعاون و سایر موارد نام برد.

ماده ۹ گات در مورد قواعد مبدأ و موافقتنامه‌های آن است که به نظر گمرک جز در مواردی که کالا از کشور ممنوع معامله خریداری و حمل شده باشد، مغایرتی با قانون گمرکی ایران ندارد و تنها به نظر گمرک ممکن است صادرات کوتاه‌مدت در جهت منافع ایران نباشد.

ماده ۲۴ گات در مورد تجارت در مناطق آزاد است که به نظر گمرک ایجاد مناطق آزاد در ایران در جهت شرایط گات است.

گمرک در پایان، خود را سازمانی اجرایی می‌داند که مجری دستورالعمل‌های وزارت بازرگانی و سایر دستگاه‌های دولتی است و در واقع توصیف خاصی در مورد الحاق یا عدم الحاق ایران به گات نمی‌کند و فقط مغایرت‌ها را مورد بحث قرار داده است که از نظر گمرک چندان اهمیت ندارند در واقع، گمرک سازمانی اجرایی است که مشکل چندان برای خود در عضویت ایران در گات نمی‌بیند.

۲-۷- وزارت امور اقتصادی و دارایی

گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی نسبتاً مفصل و در سه فصل تهیه شده است. در فصل اول تعریف، تاریخچه، اصول و اهداف گات، گات و کشورهای در حال توسعه و کشورهای صنعتی مورد توجه قرار گرفته که بیشتر جنبه تشریحی و توصیفی دارد و در واقع مطالبی است که در گزارش وزارت بازرگانی آمده است. در فصل دوم عملکرد تجارت خارجی ایران، طی سال‌های ۱۳۶۰ - ۱۳۷۰ و نیز صادرات غیرنفتی همراه با سیاست‌های بازرگانی خارجی تحلیل شده و در قالب کالاهای وارداتی واسطه‌ای و مصرفی و سرمایه‌ای موضوع دیده شده است.

در فصل سوم، تأثیر نرخ تعرفه بر واردات در مورد عضویت ایران در گات مطرح شده است. محاسبات این فصل بر پایه نرخ دلار معادل ۷۰ ریال صورت گرفته است که ارزش کاربردی آن را با توجه به قیمت دلار در حال حاضر زیر سؤال می‌برد، زیرا در قیمت دلار ۳۰۰۰ ریال به بالا مسلماً محاسبات نتایج دیگری

خواهند داد.

محاسبات مربوط به اثرات تغییر نرخ تعرفه بر حجم کالاهای وارداتی نشان می‌دهد که کتس تعرفه‌ای واردات کل ۰.۶۸-، واردات کالاهای مصرفی ۱/۶-، واردات کالاهای واسطه‌ای ۱/۲- و واردات مواد اولیه ۱/۴- است و نشان از آن دارد که دولت از کالاهای مصرفی بیش از سایر کالاها حمایت می‌کند. اما محاسبات کتس قیمتی واردات کل را ۱/۱-، کالاهای مصرفی را ۴/۶-، کالاهای واسطه‌ای را ۳- و مواد اولیه را ۲/۷- نشان می‌دهد.

وزارت امور اقتصادی و دارایی در گزارش خود نتیجه می‌گیرد که در صورت عضویت ایران در گات و کاهش تعرفه‌ها، واردات کالاهای مصرفی بیش از سایر کالاها افزایش خواهد یافت و با توجه به ناتوانی کالاهای داخلی برای رقابت با کالاهای خارجی این روند به سود تولید داخلی نخواهد بود، مگر آن که نظام تعرفه‌گذاری در گروه کالاهای وارداتی به گونه‌ای باشد که گروه کالاهای اولیه و واسطه‌ای از تسهیلات بیشتری برای ورود برخوردار شوند.

وزارت امور اقتصادی و دارایی در گزارش خود بر این باور است که با رعایت موارد زیر عضویت در گات برای ایران منافی در بردارد:

- تعیین استراتژی تجاری کشور
- اصلاحات ساختاری

- رعایت استانداردهای تولیدی و تجاری

- برنامه‌ریزی در ارتباط با محصولات اساسی کشاورزی جهت رقابتی کردن این محصولات در صحنه بین‌المللی.

- استفاده از امتیازات گات برای کشورهای در حال توسعه به طور دقیق و بهینه جهت حمایت از صنایع نوپا.

- برنامه‌ریزی جهت تغییر در ساختار گروه کالاهای وارداتی به نفع کالاهایی که برای تولیدات داخلی اولویت دارند.

گزارش وزارت امور اقتصادی و دارایی فقط جنبه‌های تعرفه‌ای و قیمتی بازرگانی خارجی را پوشش داده است و فاقد اثرات عضویت در سازمان تجارت جهانی بر بودجه دولت، سرمایه‌گذاری خارجی، بیمه، انحصارات دولتی، سوبسیدها و مالیات‌هاست که در حوزه عمل و وظایف وزارت امور اقتصادی و دارایی است. با آن که گزارش مفصل است ولی جنبه نظری آن بر جنبه عملی آن می‌چربد و مطالعه‌ای که انجام داده است بیشتر در حوزه عمل وزارت بازرگانی است. جنبه‌های حقوقی و قضایی عضویت نیز نادیده گرفته شده است.

۲-۸- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نظرات خود را در مورد عضویت یا عدم عضویت ایران در گات پس از ذکر مقدمه‌ای در چارچوب پرسشنامه‌ای پاسخ داده است که وزارت بازرگانی برای دستگاه‌های مختلف ارسال کرده بود.

گزارش، در مقدمه خود موافقتنامه گات و موافقتنامه عمومی خدمات تجاری (گاتس) را با قوانین و مقررات بانکداری در ایران مغایر نمی‌داند و از آنجا که فعالیت بانکداری بیشتری در چارچوب مقررات گاتس می‌گنجد و نه گات، لذا بحث اصلی گزارش بانک مرکزی در ارتباط با گاتس است.

از لحاظ قانونی، بانک مرکزی مالکیت دولتی بانکداری در ایران را (اصل ۴۴ قانون اساسی) مغایر با مقررات گات نمی‌داند و فقط طبق اصل ۸ قانون اساسی، تأسیس بانک خارجی را مغایر با قانون اساسی می‌داند ولی معتقد است از طریق ایجاد مؤسسات اعتباری غیر بانکی طبق ماده ۱۶ گات دسترسی به بازار ایران برای خارجی‌ان امکان پذیر است.

بانک مرکزی با مقایسه آمار فعالیت‌های بانک‌های ایرانی و مختلط و خارجی قبل از انقلاب و وضعیت فعلی بانکداری نتیجه می‌گیرد که فعالیت بانکداری خارجی در رقابت با بانک‌های داخلی می‌تواند موجب تحول مثبتی در بانکداری ایران شود و از لحاظ اقتصادی ورود به گات را برای فعالیت بانکداری ایران مثبت تلقی می‌کند. به علاوه جذب سرمایه خارجی، ایجاد اشتغال، تولید درآمد مالیات‌پذیر و رونق اقتصادی را از آثار مثبت دیگر عضویت در گات می‌داند.

بانک مرکزی، تبعات منفی را زمانی می‌داند که به مسائل مدیریتی، آموزش کارکنان و سیستم نظارتی توجهی نشود و قوانین دست و پاگیر حذف نگردد.

گزارش بانک مرکزی در مجموع، عضویت در گات را مفید می‌داند و بر این باور است که چالش‌ها و مشکلات سیستم بانکداری ایران حتی بدون عضویت در گات نیز با توجه به جهانی شدن بازار مالی کماکان به قوت خود باقی خواهد ماند و اصلاح آنها از ضروریات بهبود شرایط اقتصادی است. در واقع، گزارش این مفهوم را به ذهن متبادر می‌کند که راه تحول در نظام بانکداری ایران در رقابت قرار گرفتن و رفع مشکلات پیش روی آن است و چون بازارهای مالی بین‌المللی شده است راهی جز حضور در بازار جهانی وجود ندارد و شاید راه کم‌خطرتر حضور در بازار جهانی از طریق عضویت در گات باشد، زیرا قیود زیادی در مقررات گات و گاتس وجود دارد که می‌تواند آسیب‌پذیری حضور یکباره را کاهش دهد.

گزارش بانک مرکزی هر چند تحلیل کیفی نسبتاً خوبی به دست می‌دهد ولی صدور و ورود خدمات بانکی را از لحاظ کمی، چه در حال حاضر و چه در صورت عضویت، نادیده گرفته و نتایج مقداری عضویت یا عدم عضویت را به تصویر نکشیده است.

همچنین با توجه به نابهنگامی نظام بانکداری کشور - که از مفاد گزارش به خوبی درک می‌شود - می‌توان انتظار داشت که در کوتاه‌مدت با عضویت در گات ورود خدمات بانکی شدت یابد ولی در درازمدت با توجه به امکانات و پتانسیل توسعه کشور صدور خدمات بانکی امکان‌پذیر گردد و به نفع اقتصاد کشور باشد.

۲-۹- وزارت نفت

نفت از جمله کالاهایی است که از شمول مقررات گات خارج است ولی وزارت نفت بر این باور است که کشورهای صادرکننده نفت با اقدامات مشترک خود باید سعی در مشمول نمودن نفت و فرآورده‌های نفتی در گات کنند به هر حال با توجه به عدم مشمول نفت و فرآورده‌های نفتی، تنها صنعت پتروشیمی ایران که در حوزه فعالیت وزارت نفت قرار دارد مشمول مقررات گات است و لذا گزارش وزارت نفت به صنعت پتروشیمی محدود شده است.

گزارش وزارت نفت در مقدمه، به اهمیت صنعت پتروشیمی و اثرات آن بر صنایع بالادست و پایین دست در کشور می‌پردازد و با اشاره به برنامه اول و دوم، رشد صنعت پتروشیمی در برنامه دوم را سالانه ۶/۹ درصد می‌داند و ضرورت سرمایه‌گذاری در این بخش را گوشزد می‌کند و سپس یادآور می‌شود

که از کشورهای عضو اوپک در حال حاضر پنج کشور عضو گات هستند و چهار کشور الجزایر، قطر، امارات متحده و عربستان در خواست عضویت کرده‌اند و سه کشور دیگر یا ناظرند یا با گات ارتباطی ندارند. گزارش وزارت نفت بر این اعتقاد است که به دلیل وابستگی شدید صنعت پتروشیمی به نفت و گاز، این صنعت برتری نسبی دارد و عضویت در گات، در مجموع برای صنعت پتروشیمی ایران رویداد مثبتی است. به علاوه چون صنعت پتروشیمی سرمایه‌طلب و تکنولوژی بر است با عضویت در گات امکان جذب هر دوی آنها فراهم می‌شود و صنعت پتروشیمی در فضای رقابتی قرار می‌گیرد و از حالت انحصاری فعلی خارج می‌شود و مدیریت علمی و دیدگاه اقتصادی بر این صنعت حاکم می‌گردد و در ضمن ورود فرآورده‌های پتروشیمی ایران به بازار جهانی تسهیل می‌شود و بهای تمام شده محصولات پتروشیمی کاهش می‌یابد.

گزارش معتقد است با گسترش صنعت پتروشیمی از صدور مواد خام نفت و گاز جلوگیری می‌شود و ارزش افزوده و اشتغال بیشتری در کشور ایجاد می‌شود و از همه مهم‌تر، عضویت در گات موجب می‌شود که قوانین و مقررات و ضوابط دست و پاگیر و دخالت‌های اداری کاهش یابد و مدیریت علمی و رقابت موجب می‌شود سرمایه‌گذاری با احتیاط بیشتر و همراه با مطالعات دقیق فنی و اقتصادی صورت گیرد. همچنین عضویت در گات موجب حذف سوبسیدهای مستقیم و غیر مستقیم این صنعت می‌شود و پتروشیمی مجبور می‌شود بر پایه سود و زیان خویش به حیاتش ادامه دهد.

وزارت نفت هر چند عضویت در گات را برای صنعت پتروشیمی مفید ارزیابی می‌کند ولی معتقد است در مرحله گذر و کوتاه‌مدت، این صنعت با مشکلاتی مواجه خواهد شد ولی در دراز مدت به نفع پتروشیمی است.

گزارش وزارت نفت هر چند به حالت انحصاری این صنعت، انواع سوبسیدهای مستقیم و غیر مستقیم، قیمت خرید مواد اولیه، حمایت‌های دولت و سایر حمایت‌ها اشاره دارد ولی به کمی کردن آنها در شرایط رقابتی جهانی توجهی نکرده و نتیجه‌گیری‌ها نوعی برداشت کیفی است که وضعیت در شرایط رقابت آزاد و تأثیر قیمت و کاهش تعرفه‌ها را متبلور نمی‌سازد و نشان نمی‌دهد که در شرایط رقابت آزاد و انجام محاسبات بر پایه قیمت‌های بازار بین‌المللی صنعت پتروشیمی مزیت نسبی دارد. ضمن آن که باید توجه داشت که تکنولوژی طلب و سرمایه‌طلب بودن صنعت صرف، وجود مواد اولیه فراوان را - به عنوان مهم‌ترین عامل مزیت نسبی - زیر سؤال می‌برد.

۱۰-۲- وزارت صنایع

وزارت صنایع نظر خویش را در مورد عضویت ایران در گات به طور مختصر و در پنج صفحه ارائه داده است. گزارش چندان جنبه استدلالی ندارد و فهرست وار درباره عضویت یا عدم عضویت در گات نظراتی ابراز شده است که در یک جمع‌بندی به شرح زیر تلخیص پذیر است:

- صنایع مشمول اصل ۴۴ قانون اساسی و قوانین انحصاری از نظر مقررات گات با مشکل مواجه خواهند شد.

- پاره‌ای از قوانین جاری با مقررات گات تطابق ندارد.

- شیوه حل اختلاف در گات با پاره‌ای از قوانین اساسی مغایرت دارد.

- بررسی تبعات اقتصادی و مشکلات احتمالی ناشی از تولید، اشتغال، بهره‌وری، درآمد و

سرمایه گذاری پیچیده است و نیاز به مطالعه جامع و کامل دارد.

- قطع سوبسیدها و حمایت های غیر مستقیم (مثل تعرفه های برق، تسهیلات بانکی)، رقابت کالاهای صنعتی در بازار های بین المللی را با مشکل مواجه خواهد کرد.
- اصلاح ساختار صنعتی در کوتاه مدت امکان پذیر نیست.
- بازنگری در تعرفه ها ضرورت دارد.
- الحاق به گات موجب ثبات قوانین و مقررات خواهد شد.
- مشکلات صنایع ایران بیشتر جنبه داخلی دارد و ناشی از عدم عضویت نیست.
- حقوق مالکیت معنوی به خصوص در مورد نرم افزار کامپیوتری و کپی رایت ممکن است مشکل ایجاد کند.

- برخی از خدمات طراحی و مهندسی در صورت عضویت در گات گسترش خواهند یافت.

در یک جمع بندی شاید بتوان گفت که وزارت صنایع در حال حاضر عضویت در گات را توصیه نمی کند و مهم ترین دلیل آن را موانع قانونی می داند. گزارش وزارت صنایع از دیدگاه اقتصادی و حقوقی جامعیت و استحکام ندارد و فاقد هرگونه اطلاعات و آمار کمی است که نتیجه ملموسی از عضویت یا عدم عضویت در گات به دست دهد، ضمن آن که در مورد کالاهای صنعتی تجربه تقریباً ۵۰ ساله در مورد عضویت کشورها در گات وجود دارد و به خوبی می توان نتایج عضویت در این محفل بین المللی را کمی کرد و سنجید.

۲-۱۱- وزارت راه و ترابری

وزارت راه و ترابری در گزارش پنج صفحه ای خود بدو آبه اهمیت گات و این که اکثریت کشورهای جهان عضو آن هستند اشاره دارد و توجه می کند که عضویت در گات ضروری است. آن گاه اشاره می کند که حمل و نقل زمینی، به دلیل استفاده از سوخت ارزان، سوبسید دارد و میزان این سوبسید حدود ۳۰ درصد قیمت تمام شده هزینه حمل و نقل است و حذف آن به سادگی امکان پذیر نیست.

گزارش بر این باور است که حمل و نقل در ایران اعم از زمینی، دریایی و هوایی برتری نسبی دارد و عضویت در گات می تواند در شکوفایی استعدادها و دستیابی به برتری نسبی ناشی از تکنولوژی، دانش مدیریت و نیروهای انسانی برای ایران مفید باشد و عضویت، موجب انتقال تجربه و دانش فنی و بهبود کیفیت خدمات حمل و نقل می شود.

به نظر وزارت راه، برخی از اقدامات اقتصادی و سیاست ها، از جمله سیاست های ارزی، خصوصی سازی، تمرکززدایی، کاهش سوبسیدها، اصلاح مالیات ها و مقررات صادرات و واردات در چند سال گذشته در جهت اهداف گات بوده است.

گزارش، عضویت در گات را به نفع بخش حمل و نقل می داند.

علاوه بر بخش حمل و نقل، وزارت راه و ترابری بر این باور است که عضویت در گات برای بخش کشاورزی مفید است ولی به بخش صنعت آسیب خواهد رسید.

در مجموع، گزارش وزارت راه و ترابری طرفدار عضویت در گات است و برای بخش حمل و نقل کشور عضویت را مفید می داند ولی توصیه می کند که ایران برای پنج سال عضو ناظر باشد تا اطلاعات لازم فراهم شود و بخش های مختلف اقتصاد کشور آمادگی لازم را کسب کنند.

در ارزیابی باید گفت که گزارش کمتر با استدلال جنبه های حقوقی، اقتصادی و اجتماعی را مطرح کرده و

با کمک ارقام و آمار نتیجه عینی به دست داده است و از این رو با مطالعه گزارش نمی توان قضاوتی عینی نسبت به عضویت یا عدم عضویت در گات داشت و آن را برای بخش حمل و نقل کشور مفید دانست. زیرا در کارآیی بخش حمل نقل کشور در مقایسه با سایر کشورها تردید زیادی وجود دارد.

۲-۱۲- وزارت کار و امور اجتماعی

گزارش پنج صفحه‌ای وزارت کار شامل چهار بند است. در بند اول باور وزارت کار بر آن است که با وجود تهیه گزارش‌ها و برگزاری سمینارها و جلسات آگاهی کامل از گات وجود ندارد و اعلام نظر در مورد الحاق بیش از آن که مستند به تحلیل‌های کارشناسی باشد، بیانگر «مواضع مقطعی سازمانی» است.

در بند دوم، گزارش اعلام می‌کند که وزارت کار در مورد وظایف و مسئولیت‌های خود از دودیدگاه عضویت را تعقیب می‌کند. یکی از دیدگاه اثرگذاری بر اشتغال به تبع ظرفیت‌های تولیدی در بخش‌ها و دیگری از دیدگاه اثرگذاری عرضه و تقاضای کار از دیدگاه خدمات (گاتس)، ولی گزارش حاوی نتیجه‌گیری یا توصیه‌ایی نیست و فقط جمعیت جوان کشور را مزیتی در تجارت خدمات ذکر کرده و در مورد اشتغال در بخش‌های تولیدی نیز به آزادسازی و خصوصی سازی توجه شده است.

در بند سوم، حدود سازگاری و تعارض قوانین و سیاست‌های جاری وزارت کار با مقررات گات مطرح شده است و گفته شده است که قوانین ناظر بر بازار کار به بازار داخلی توجه دارد و نه خارجی، ولی بر این باور است که نیروی کار برتری نسبی دارد و در انطباق با مقررات گات چنان‌که مصالح ملی ایجاب کند، قوانین تغییر خواهند کرد.

در بند چهارم، گزارش بر این اعتقاد است که موافقتنامه گات یک بازی است و کشورهایی در این بازی پیروز و موفقند که به اصول و قواعد بازی آشنا باشند و نظر داده است که آشنایی کافی با اصول و قواعد حاکم بر بازی ضروری است.

گزارش وزارت کار نتیجه ملموسی درباره عضویت یا عدم عضویت ایران در گات به دست نمی‌دهد و از دیدگاه قانونی، حقوقی و اجتماعی مزایا و معایبی مطرح نمی‌کند و رهنمود مشخصی ارائه نمی‌دهد و حال آن که با توجه به جوانی جمعیت و این که ورود اتباع کشورها به یکدیگر از آزادی بیشتری در چارچوب توافقات دور اروگوئه برخوردار خواهد شد، شایسته است وزارت کار با عمق بیشتری موضوع عضویت را بررسی کند.

۲-۱۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی طی دو نامه و با ذکر سه دلیل زیر عضویت در گات را توصیه نکرده است.

۱- نظام ژنریک موجب شده است تا ۹۳ درصد از داروها در داخل تولید شود. با آزادی تجاری قیمت‌ها چندین برابر می‌شود و بار ارزی بالایی برای کشور خواهد داشت و نظام فعلی را تحت تأثیر قرار خواهد داد.

۲- ورود دستگاه‌ها و لوازم پزشکی خارجی بدون کنترل موجب خواهد شد که مشکلات جدی برای دستگاه‌ها و تجهیزاتی که در سال‌های اخیر در کشور تولید شده است به وجود آید.

۳- با حدود ۳۰ هزار دانشجوی پزشکی و ۱۰۰ هزار دانشجوی گروه پزشکی و ورود اصل کتب و مجلات خارجی باید صدها میلیون دلار ارز اختصاص داد.

۲-۱۴- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

سازمان ثبت اسناد و املاک پس از بیان تاریخچه مالکیت صنعتی در ایران و رد لایحه پذیرش ایران در اصلاحیه استکهلم از سوی شورای نگهبان به دلیل قید کلمه شراب در متن بند ۳ ماده یک کنوانسیون پاریس عضویت ایران در گات را مغایر با شرع می‌داند. و در مورد مالکیت معنوی متذکر می‌شود که چون صنایع ایران نوپاست و ما باید در بعد مالکیت معنوی پرداخت کنیم توازنی میان دریافت و پرداخت کشور مشاهده نخواهیم کرد.

گزارش آن گاه به اهداف حقوق مالکیت معنوی می‌پردازد و یادآور می‌شود که طبق قواعد عمومی در موارد تعارض، قانون داخلی بر مقررات بین‌المللی حاکمیت دارد و حال آن که در گات چنین نیست و در صورت عضویت باید بهای زیادی بپردازیم و شاهد مثال کتاب‌های دانشگاهی را می‌آورد.

گزارش می‌افزاید در ابتدا باید مشکلات قانونی را مرتفع کنیم و مجلس شورای اسلامی کنوانسیون پاریس را بپذیرد و شورای محترم نگهبان مشکل قانونی اصلاحیه استکهلم را برطرف سازد تا بتوان درباره عضویت در گات اظهار نظر کرد.

در مجموع، گزارش به دلیل موانع قانونی موجود در کشور اقبالی به عضویت در گات ندارد و آن را به نفع جامعه در شرایط کنونی نمی‌داند. گزارش فاقد هر گونه محاسبه و کار تحقیق کارشناسی است و برداشت‌ها بیشتر به نظر می‌رسد که حسی و عکس‌العملی باشد.

۲-۱۵- وزارت دادگستری

گزارش وزارت دادگستری که طی نامه یک صفحه‌ای اعلام شده است عضویت در گات را مغایر با اصول قانون اساسی نمی‌داند ولی تعبیر آن را با شورای نگهبان می‌داند. همچنین تشکیل دادگاه‌های امور دریایی و هوایی را با توجه به ماده ۴ قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب از لحاظ قانونی بلاشکال می‌داند و معتقد است مطلب عمده اساسی الحاق به گات تبعات اقتصادی آن است که باید به طور عمیق مطالعه شود و از نظر حقوقی چنان‌که مغایرتی وجود داشته باشد، مرجع نهایی مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان است.

۲-۱۶- اتاق بازرگانی و صنایع معادن ایران

نامه اتاق بازرگانی عضویت در گات را مفید می‌داند و تذکر می‌دهد قبل از درخواست باید «اصول سیاست بازرگانی خارجی» مشخص شود و توصیه می‌کند از هم‌اکنون کمیسیونی این کار را بر عهده گیرد. همچنین یادآور می‌شود که در جریان مذاکرات تک‌تک کالاها مطرح می‌شود و لازم است مطالعات مقدماتی درباره کلیه رشته‌های تولیدی و زیربخش‌های اقتصاد از هم‌اکنون آغاز شود.

۲-۱۷- وزارت معادن و فلزات

گزارش سه صفحه‌ای وزارت معادن و فلزات ضمن توجه دادن به اهمیت صادرات که موجب بالابردن کارایی تولید و کاهش هزینه‌ها و دسترسی آسان به بازارهای بین‌المللی می‌شود بر این باور است که هدف گات، تسهیل مبادلات بین‌المللی است و با از بین رفتن موانع غیر تعرفه‌ای کشورهای آسان‌تر وارد بازارهای یکدیگر می‌شوند و کشورهای که عضو گات نیستند مجبور خواهند شد با تعرفه بالاتر همان کالا را اگران‌تر خریداری کنند.

گزارش معتقد است که ایران به دلیل انرژی و نیروی کار ارزان و دسترسی به منابع ارزان، مرغوب و پرتنوع مزیت اقتصادی دارد و می‌تواند با کارآساختن نظام‌های تولیدی خود، وارد بازارهای صادراتی شود که گات این زمینه را فراهم می‌کند.

گزارش، آن‌گاه دیدگاه وزارت معادن و فلزات را در سه مورد زیر خلاصه می‌کند:

- پیوستن به گات ورود محصولات و زارتخانه را به بازار بین‌المللی تسهیل می‌کند و لاقبل شرایط برابر فراهم می‌کند.

- علاوه بر صادرات صنعتی، ظرفیت قابل توجهی برای صدور خدمات پیمانکاری، طراحی، ساخت تجهیزات و نصب کارخانه فراهم می‌شود.

- فضایی رقابتی برای واحدهای تولیدی و خدماتی به وجود می‌آید، که آنها را مجبور می‌کند فرایند تولید و نظام‌های تولیدی خود را کارآسازند.

وزارت معادن و فلزات متذکر می‌شود که نگرانی ناشی از افزایش قیمت کالاها و فشار بر مصرف‌کنندگان چندان توجیه‌شدنی نیست زیرا در اثر افزایش رقابت کالاها ارزان‌تر و کیفیت آنها مرغوب‌تر می‌شود.

در پایان، وزارت معادن و فلزات بر این باور است که در کار بررسی وجوه مختلف و آثار و نتایج پیمان گات با اقتصاد کشور باید تسریع شود تا راه صدور کالاهای غیر نفتی ایران فراهم شود و زمینه برای افزایش کارآیی فراهم گردد و بار تحمیل هزینه‌های بالای تولید بر مصرف‌کنندگان کاهش یابد.

گزارش وزارت معادن و فلزات مختصر و مبتنی بر نوعی برداشت خوشبینانه در فضای رقابتی است و هیچ نوع اطلاعات کمی از میزان صادرات فعلی، میزان تولید، تقاضای بازار جهانی، تعرفه‌های حاکم و سایر موارد اثرگذار بر صادرات زیر پوشش آن وزارت نداده است.

۲-۱۸- وزارت پست و تلگراف و تلفن

این وزارت در ابتدای نامه‌ای یاد آور شده است که تجارت خدمات در دور اروگونه برای اولین بار مطرح شده و وزارت پست و تلگراف و تلفن کمیته‌ای را مأمور مطالعه آثار و تبعات الحاق کرده است که به محض اخذ نتایج، موضوع به اطلاع وزارت بازرگانی خواهد رسید که سپس گزارش ارسال شده است.

گزارش در شانزده صفحه ارائه شده است که پنج قسمت را پوشش می‌دهد. در قسمت اول تاریخچه گات و سازمان تجارت جهانی در ارتباط با مخابرات تشریح شده است و به گروه مذاکراتی بر مخابرات پایه (NGBT) که مقرر بوده حداکثر تا تاریخ ۳۰ آوریل ۱۹۷۷ م مذاکرات را به نتیجه برساند، اشاره کرده است که البته گروه فوق از تاریخ ۶ مه ۱۹۹۴ م - ۳۱ اکتبر ۱۹۹۴ م تشکیل جلسه داده و تعهدات ۴۸ کشور عضو تکمیل و مذاکره شده است.

قسمت دوم گزارش به چارچوب مذاکرات بخش مخابرات اختصاص دارد که در آن اجرای تعهدات مربوط به دستیابی و استفاده از شبکه‌های انتقال مخابراتی مندرج در برنامه تعهدات کشورها تعیین شده است. کشورهای متعاقد موظف به اعطای حق دستیابی علاقمندان به تجهیزات و خدمات مخابراتی بدون هرگونه تبعیض اند و اعمال محدودیت فقط به حفظ مسئولیت‌های اجتماعی گردانندگان، حفظ یکپارچگی فنی و در مورد خارجیان حفظ تعهد و توافق به ارائه خدمات محدود شده است. همچنین برای استفاده کنندگان خارجی در هفت مورد تعهداتی در نظر گرفته است.

قسمت سوم گزارش به مقررات و قوانین بازدارنده مشارکت ایران در گات اشاره دارد. اولین مغایرت

ماده ۴ قانون تأسیس شرکت مخابرات است که تعرفه خدمات مخابراتی را منوط به تصویب مجمع عمومی کرده است و گزارش استدلال می‌کند که مغایرت فوق مانعی در راه عضویت ایجاد نمی‌کند و پس از عضویت قانون مؤخر التصویب قانون مقدم التصویب را منسوخ می‌کند. ولی نتیجه گیری می‌کند که چون قانون مربوط به سال ۱۳۵۰ است لذا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آن را بی اثر کرده است. ماده ۲ و ۴ در مورد فعالیت‌های بخش خصوصی در زمینه مخابرات است. گزارش نتیجه گیری می‌کند که چون قانون شرکت مخابرات در سال ۱۳۶۶ بازنگری شده و شورای نگهبان آن را مغایر با قانون اساسی و به خصوص اصل ۴۴ ندانسته است، لذا مغایرتی با عضویت در گات نباید وجود داشته باشد.

گزارش سپس به اصل ۸۱ و ۴۴ قانون اساسی اشاره دارد و برداشت آن است که مغایرتی با الحاق به گات در آن وجود ندارد ولی نظر شورای نگهبان را شرط می‌داند. اما گزارش اصل ۱۳۹ قانون اساسی را با مواد ۲۲ و ۲۳ موافقتنامه گات مغایر می‌داند. طبق اصل ۱۳۹، مراجعه به داوری با اجازه مجلس مجاز است ولی موافقتنامه گات آن را مطلق و کلی می‌داند.

قسمت سوم گزارش به تبعات مشارکت اشاره دارد که با ذکر مقدمه‌ای باور وزارت پست و تلگراف و تلفن بر آن است که با توجه به:

- ایجاد رقابت در ارائه خدمات مخابراتی کشور

- حذف احتمالی سوبسید در ارائه خدمات مخابراتی

- بالا رفتن درآمد مخابرات کشور

پیوستن به گات به نفع کشور است و ایران با عضویت متحمل زیان نخواهد شد.

بالاخره وزارت پست و تلگراف و تلفن پیوستن به گات را در راه مصالح عمومی کشور و منافع خاص وزارت پست و تلگراف و تلفن می‌داند.

گزارش وزارت پست و تلگراف از دیدگاه‌های حقوقی و اجتماعی و اقتصادی و حتی سیاسی مثبت و رساست هر چند برآوردی از دریافتی‌ها و پرداختی‌های ارزی در صورت الحاق به دست نداده است و با توجه به پیشرفت سریع تکنولوژی مخابراتی، ابطال احتمالی سرمایه گذاری‌های فعلی را مورد نظر قرار نداده و بیشتر به افزایش کار آیی و رقابت توجه کرده (البته برداشت صحیح و درستی است) و نیاز به سرمایه گذاری جدید و بهنگام شدن در آن تا حدی نادیده گرفته شده است.

۳- نتیجه گیری و پیشنهاد

در یک جمع بندی از هجده سازمان و وزارتخانه‌ای که در مورد عضویت ایران در گات نظر داده‌اند، نمی‌توان به نتیجه‌ای در مورد الحاق یا عدم الحاق رسید.

تحلیل‌ها از دیدگاه اقتصادی نارساست و از دیدگاه قضایی نیز کمتر تضادهای قانونی به صور مشخص ذکر شده است. به علاوه، ناهماهنگی بسیاری در گزارش‌ها در انطباق با یکدیگر به خصوص از دید قضایی و حقوقی دیده می‌شود. دیدگاه‌ها و نظرهای گوناگونی آن است که مقررات گات و دوار و گونه برای دستگاه‌های دولتی ناشناخته است و نیاز به آن است که شناخت و آگاهی بیشتری در دستگاه‌های دولتی نسبت به سازمان تجارت جهانی و توافقات دوار و گونه به دست آید.

حقوقی دیده می‌شود. دیدگاه‌ها و نظر‌ها گویای آن است که مقررات گات و دوراروگونه برای دستگاه‌های دولتی ناشناخته است و نیاز به آن است که شناخت و آگاهی بیشتری در دستگاه‌های دولتی نسبت به سازمان تجارت جهانی و توافقات دوراروگونه به دست آید.

به علاوه به نظر نمی‌رسد که بدون وجود گروهی کارشناس مطلع به امور اقتصادی، سیاسی، حقوقی، آماری و آگاه به مسائل روز اقتصاد جهانی و تحولات بین‌المللی و آشنا به شیوه عمل و نحوه تصمیم‌گیری در ارگان‌ها و سازمان‌های بین‌المللی بتوان داور و نتیجه‌گیری عینی نسبت به عضویت در سازمان تجارت جهانی داشت. آنچه مسلم است، از مضاعف این گزارش‌ها تکلیف‌الحاق به گات و نتایج مذاکرات دوراروگونه روشن نمی‌شود و به نظر نمی‌رسد از طریق دریافت گزارش‌های اداری و رسمی و عموماً غیر کارشناسی و عمقی بتوان نسبت به چنین موضوع با اهمیتی تصمیم گرفت.